

<http://www.ukrstat.gov.ua/> 5. Пінчук В. Капітал // Зеркало недели. — 2005. — №49(577) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: — <http://www.zn.ua/1000/1030/52113/> 6. Тінізація економіки та шляхи її подолання. Матеріали «круглого столу». — Нац. ін-т стратег. дослідж. — К., 2003. — С.15. 7. Чи наздожене «тінь» податкова амністія // День від 24.02.2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: — <http://www.day.kiev.ua/> 8. Швайка М. Гроші — мастило економіки чи тіньового бізнесу? / М. Швайка // Віче. — 2003. — №6. — С. 22. 9. Яценко Н. Ми починаємо ставати відкритими...// Дзеркало тижня від 14.01.2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dt.ua/articles/45636#article>.

НАЛОГОВАЯ АМНИСТИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ: ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ УКРАИНЫ

Исследуются возможности, предпосылки и перспективы проведения налоговой амнистии доходов населения в Украине как одного из способов привлечения дополнительных инвестиций в экономику государства на основе международного опыта легализации или репатриации активов. Определяются основные предпосылки обеспечения результативности проведения таких мероприятий.

TAX AMNESTY OF PROFITS OF POPULATION: PROSPECTS FOR UKRAINE

Possibilities, pre-conditions and prospects of realization of tax amnesty of profits of population, are investigational in Ukraine as one of methods of bringing in of additional investments in the economy of the state on the basis of international experience of legalization or repatriation of assets. Basic pre-conditions of providing of effectiveness of realization of such measures are certain.

Стаття надійшла 14.04.11

УДК 351.72

І. В. Петрик

Львівська державна фінансова академія

РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ПОЛЬЩІ

Визначено основні етапи розвитку сектору малого та середнього бізнесу в Польщі, проаналізовано розвиток його в 1989–2005 роках. Виділено основні переваги та недоліки нововведень в економіку країни.

Малий бізнес, середній бізнес, розвиток, Польща

Спільна риса економіки країн Європейського Союзу — це безперечно наявність великої кількості малих і середніх підприємств, що становить майже 99% підприємств, зареєстрованих в ЄС. У цьому секторі працює майже 2/3 зайнятих і приблизно половина валового внутрішнього продукту країн Європи виробляється даними підприємствами. Вхід Польщі в ЄС сприяє обов'язковому пристосуванню сектору малого та середнього бізнесу до функціонування в нових умовах.

Гнучкість і швидкість, з якими підприємці Польщі перейдуть на ці умови, безпосередньо вплине на активність і ріст економіки Європейського Союзу [1, с. 1].

Дослідженню та аналізу проблем розвитку сфери малого та середнього бізнесу Польщі в нових умовах присвятили наукові праці польські вчені А. Бреттин, А. Воляк-Тузімек, Б. Недзельські, М. Старчевська-Кшиштошек та інші. Однак поза увагою вчених залишилися окремі питання, які потребують поглибленого вивчення.

Метою нашої статті є дослідження історичного процесу розвитку малого та середнього бізнесу в Польщі, аналіз переваг і недоліків сектору після входу країни в Європейський Союз.

Процес становлення малого та середнього бізнесу в Польщі тривалий, і розвиток цього сектору можна розділити на декілька періодів, зокрема:

- наповнення ринкової ніші (1989–1991);
- динамічне зростання кількості малих і середніх підприємств (1992–1994);
- розвиток і диверсифікація польської промисловості (1995–1998);
- зростання внутрішньоринкової галузевої конкуренції (1999–2003) [5];
- становлення нової ринкової економіки на міжнародному просторі (починаючи з 2004 року).

У 1989 році розпочався динамічний процес становлення польського бізнесу, пов'язаний з підприємницькою активністю громадян. Наповнення ринкової ніші великою кількістю приватних підприємств різної сфери діяльності стало позитивним явищем економіки країни. На жаль, відсутність державної підтримки та низька поінформованість стали бар'єром на шляху підприємців до успіху. Це призвело до припливу імпортованих товарів з країн Європи та пострадянського простору, з якими не змогли конкурувати польські виробники, і як наслідок багато фірм збанкрутіли й були ліквідовані [5].

З 1992 року число підприємств стрімко зростало. Це пов'язано з рядом заходів, які держава впроваджувала для забезпечення необхідних умов функціонування вітчизняного бізнесу. У 1994 році порівняно з 1992-им кількість підприємств збільшилася на 1,5 млн і становила 2 млн [5].

Високі темпи економічного зростання в 1995–1998 рр. дали можливість малим підприємствам створювати нові робочі місця та нарощувати виробництво продукції. Сприятливі умови праці на невеликих підприємствах заохочували працівників до звільнення з великих компаній або заснування власної справи. Це значно сприяло підвищенню рівня зайнятості [5].

У 2003 році в Афінах було підписано трактат про прийняття Польщі до складу Європейського Союзу, членом якого країна вважається з травня 2004 року. Новий правовий статус відкрив перед державою широкі перспективи розвитку, але для користування перевагами європейського членства потрібно було відповідати новим вимогам. Закон «Про свободу господарської діяльності» від 2 липня 2004 року встановив нові критерії належності підприємств до малих і середніх [8].

З 2005 року малими визнавалися підприємства, на яких принаймні в одному з останніх двох років середньооблікова чисельність працюючих не перевищувала 50 осіб і річний обсяг виручки від реалізації товарів, робіт і послуг та

фінансових операцій не був більшим за суму, еквівалентну 10 млн євро або вартість загальних активів балансу на кінець одного з цих років не перевищувала суму, еквівалентну 10 млн євро за курсом Національного банку Польщі [4].

Середніми вважалися підприємства, на яких в одному з останніх двох років середньооблікова чисельність працюючих не перевищувала 250 осіб і річний обсяг виручки від реалізації товарів, робіт і послуг та фінансових операцій не був більший за суму, еквівалентну 50 млн євро або вартість загальних активів балансу на кінець одного з цих років не перевищувала суму, еквівалентну 43 млн євро за курсом Національного банку Польщі [4].

Новий закон ввів нову правову категорію — мікропідприємство. До таких належать підприємства, на яких в одному з останніх двох років середньооблікова чисельність працюючих не перевищувала 10 осіб і річний обсяг виручки від реалізації товарів, робіт і послуг та фінансових операцій не був більший за суму, еквівалентну 2 млн євро або вартість загальних активів балансу на кінець одного з цих років не перевищувала суму, еквівалентну 2 млн євро за курсом Національного банку Польщі [4].

Відповідно до закону, статус малих і середніх підприємств не можуть мати компанії, в яких інші підприємці, держава і місцеві органи влади мають:

25% чи більше вкладів або акцій;

право на 25% або більше від прибутку;

25% і більше голосів на зборах засновників, загальних зборах акціонерів або кооперативу [4].

Бувають винятки: наприклад, якщо на підприємстві більше 25% акцій належать адміністративній одиниці, населення якої менше, ніж п'ять тисяч осіб, а бюджет не перевищує 10 млн євро, то воно може бути віднесене до категорії середніх [4].

Визначення малого і середнього підприємництва базується на кількісних та якісних критеріях. За критеріями кількісної оцінки визначають зайнятість і капітал, або активи підприємства, а за якісними — його сутність. До них можна віднести незалежність, власність, організацію й управління.

Однак це не єдині вимоги членства в Європейському Союзі, що стосуються економіки Польщі. До інших належать:

цілкова стабілізація економіки та утримання рівня інфляції в межах 3%;

повна свобода для підприємницької діяльності на ринку;

збалансування бюджету обмеженням дефіциту до 3% у відношенні з валовим національним продуктом;

стабільність обмінного курсу злотого та його відповідності курсу євро [5].

Для пришвидшення реалізації цих умов Європейський Союз всебічно допомагає польським фахівцям. Визнаючи малий і середній бізнес як джерело робочих місць і зростання виробництва, ЄС у 1994 році розробив Комплексну програму для малих і середніх підприємств, яка поєднала в собі різні ініціативи, розроблені на рівні регіональних і національних відомств для узгодженості й прозорості дій. У цілому бюджет програми становив близько 7 млрд євро, при-

значених для фінансування розвитку малого та середнього бізнесу. Було створений Центр Євро-Інфо, який забезпечує підприємців повною інформацією про функціонування механізмів Європейського Союзу, в основному з правових питань і питань, що стосуються ринків збуту. Сьогодні в Європі працює понад 256 таких центрів. У Польщі вони функціонують у Варшаві, Гданську, Кракові, Кельцах, Жешові, Щеціні, Білостоку, Торуні, Катовіцах, Калішу, Валбжиху, Кошаліні та Любліні; допомагають польським компаніям у співпраці з компаніями та установами країн-членів ЄС. Використовуючи прямі контакти з Європейською комісією, центри мають доступ до професійних видань і бази даних, де зосереджені інформація про правові норми, узгодження податкових норм і стандартів, а також програми допомоги для країн Центральної та Східної Європи. Центри володіють й інформацією про держави-члени Європейського Союзу та їхні ініціативи, пропонують допомогу в пошуку бізнес-партнерів [6].

Багато підприємств уже скористалося програмами Європейського Союзу, про що свідчить стрімке зростання сектору малого і середнього бізнесу.

У 2005 році в Реєстр народного господарства REGON було внесено 3,615 млн підприємств, з них 3,478 млн приватних. Однак кількість їх не відповідає числу тих, які справді провадять підприємницьку діяльність. У 2005 році в Польщі працювало 1,677 млн підприємств, тобто 46,4% загальної кількості зареєстрованих. Малі і середні підприємства становлять 99,83% загальної кількості, відсоток великих складає 0,17. Малий і середній бізнес держави, як і в більшості країн ЄС, забезпечує працею близько 66% всього зайнятих і виробляє майже половину валового внутрішнього продукту країни [7].

Незважаючи на значну підтримку Європейського Союзу, існує багато проблем, які негативно впливають на роботу підприємств. З 2001 року Польська конфедерація приватних працедавців «Левіатан» проводить серед власників і керівників малих та середніх підприємств дослідження щодо ідентифікації перешкод розвитку їхньої діяльності. Найважливішими чинниками, які заважають діяльності малого та середнього бізнесу, є [7]:

1) Проблема, що стосується високих витрат на оплату праці. Це відзначають 80% власників малих і середніх фірм. Адже суми виплат, які здійснює підприємець, на 7 процентних пунктів не були визнані підприємцями як істотна зміна. Високі витрати на оплату праці впливають на зниження конкурентоздатності малого та середнього бізнесу й на бажання працедавців збільшувати кількість робочих місць.

2) Проблеми, пов'язані з податками. Для 70% малого та середнього бізнесу значною перешкодою розвитку є високі ставки ПДВ, акцизного збору та податку на прибуток. Збільшує ризик підприємницької діяльності, а тим самим зменшує конкурентоздатність і недостатність інформації про вимоги до оподаткування.

3) Проблема зайнятості. Істотно заважають розвитку малого та середнього бізнесу негнучкі правові аспекти, що стосуються працевлаштування для понад 60% підприємців. Сьогодні підприємства мусять будувати свою конкурентну позицію на якості, спеціалізації і пристосованості своїх послуг до індивідуальних вимог клієнтів. Для реалізації цих вимог потрібні кваліфіко-

вані працівники, яких у Польщі бракує. Причиною високого рівня безробіття є ріст еміграції поляків до країн ЄС, скорочення пенсійного віку, низький рівень кваліфікації й освітнього рівня.

4) Тіньова сфера. Для понад 59% підприємств завадою в розвитку є тіньова сфера — приховування підприємцями доходів. Рівень доходів у 2006 році становив 25%, у 2007-му — 30%, а зайнятості відповідно 27 і 19%. Для підприємців, які працюють легально, існування тіньової сфери означає зниження їх конкурентоздатності та дохідної частини на 6–20%. Причинами зростання тіньового бізнесу є прогалини в законодавстві щодо ведення бізнесу та високі ставки оплат за створення його.

5) Адміністративні перешкоди. Для 57% підприємців перешкодою є адміністративна процедура, зокрема обтяжувальна й вартісна, що виникає з недосконалого законодавства та некомпетентності працівників адміністрації.

З вищесказаного випливає, що вступ Польщі до ЄС створив багато нових труднощів у провадженні підприємницької діяльності. Необхідно здійснити ґрунтовні коригування вимог до інтеграції на мікроекономічному рівні на приватних і державних підприємствах, аби вони могли витримувати конкурентний тиск з боку більш організованих і ефективніших компаній країн ЄС. Разом з тим існує багато перешкод, які підприємці створюють собі самі через небажання або неможливість пристосуватися до нових потреб глобального ринку.

1. Agnieszka Bretyn. Czynniki i bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w warunkach funkcjonowania na rynku Unii Europejskiej. // www.madeinpomorskie.pl/files/51/71/227_bariery_rozwoju_msp_w_warunkach_funkcjonowania_ue.pdf. 2. Anna Wolak-Tuzimek. Analiza sektora małych i średnich przedsiębiorstw. // mikro.univ.szczecin.pl/bp/pdf/60/12.pdf. 3. Bartosz Niedzielski. Ocena barier i trudności prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce. // www.madeinpomorskie.pl // 153 sektor msp. Ocena barier i trudności prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce_2006.pdf. 4. Co to jest MSP? // <http://www.funduszeonline.pl/8941.dhtml>. — 2010. — 01 січ. 5. Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce na tle przeobrażeń społeczno // www.sciaga.pl/tekst/25874-26-male_i_srednie_przedsiębiorstwa_w_Polsce_na_tle_przeobrazen_spoeczno. — 2004 — 05 чер. 6. Małe i średnie przedsiębiorstwa w Unii Europejskiej // http://www.sciaga.pl/tekst/30558-31-male_i_srednie_przedsiębiorstwa_w_unii_europejskiej. — 2004. — 13 груд. 7. Małgorzata Starczewska-Krzysztozek. Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce // [parl.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/.../\\$file/infos_028.pdf](http://parl.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/.../$file/infos_028.pdf). 8. Polska w Unii Europejskiej // http://pl.wikipedia.org/wiki/Polska_w_Unii_Europejskiej. — 2010 — 03 жов.

РОЗВИТТЯ МАЛОГО І СРЕДНЕГО БІЗНЕСА В ПОЛЬШЕ

Определены основные этапы развития сектора малого и среднего бизнеса в Польше, проведен анализ развития его в 1989–2005 годах. Выделены главные преимущества и недостатки нововведений в экономике страны.

RAZVITIE SMALL I SREDNEGO BIZNESA IN POL'SHE

Main stages of development of small and medium enterprises in Poland are determined. The analysis of the sector for period 1989–2005 years is conducted. The main advantages and disadvantages of innovations in the economy of Poland are selected.

Стаття надійшла 13.10.10